

sağlıklı arz-talep dengelerine dayanan güvenilir bir arz imkanının yaratılmadığı bilinmektedir. Bu talebe cevap vermek için çeşitli yatırımlar sürdürülürken, enerji verimliliğinin üretimden tüketime kadar her aşamada politika haline getirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, elektrik üretiminde daha verimli teknolojilere ağırlık verilmesi, iletim ve dağıtımda kayıp-kaçak oranlarının kabul edilebilir seviyelere düşürülebilmesi amacıyla teknik müdahalelerin ve teknik olmayan tedbirlerin artırılması, birincil ve ikincil enerji üretim, nakil ve kullanımında verimliliğin ve tasarrufun en üst düzeylere çıkarılması için düzenlemelerin yapılması bir zorunluluk haline gelmiştir.”

Yönetim Ortamı Gelişmedi

Enerji alandaki en önemli sorun, artan nüfusun, yoğun kentleşmenin ve gelişen ekonominin enerji gereksiniminin zamanında ve güvenli bir arz sistemi içinde karşılanabilmesi için zorunlu olan yatırım, üretim, iletim ve dağıtım faaliyetlerinin planlı bir şekilde yapılmasını sağlayacak bir yönetim ortamının henüz gelişmemiş olmasıdır.

Kim, Neyi, Ne Zaman Yapacak Açıklığa Kavuşturulsun

2007 yılında, birincil enerji tüketim oranının, geçen yıla göre yüzde 5 artış göstereceği, bu açıdan dışa bağımlılık oranının da yüzde 70 düzeyinde olmaya devam edeceği, elektrik tüketiminin yüzde 7 oranında artacağı ve 183.5 milyar kilovatsaate ulaşacağı, kurulu kapasitenin 40 bin 640 megavat, üretimin ise 185 milyar kilovatsaat olarak beklendiği sayısal bilgiler olarak söylenebilir. Umarım, 2007 yılında, enerji sektöründe, kimin, neyi, ne zaman yapacağı konusunda bir açıklığa kavuşuruz. Aksi takdirde, enerji sektörüyle ilgili, başta elektrik kesintileri olmak üzere, birçok soruna karşı karşıya kalacağız. ■

DAĞITIMDA EN ÖNEMLİ SORUN MÜLKİYET

R. Önder KARADUMAN - Elektrik Üreticileri Derneği Başkanı

2001 yılında yayımlanan Elektrik Piyasası Kanunu ve Doğalgaz Piyasası Kanunu ile Türkiye, enerji sektörünü Avrupa Birliği müktesebatına uyumlu olacak şekilde serbestleştirme sürecine girmiştir. Bu kanunlarla hedeflenen, kamunun kademeli olarak piyasadan çekildiği ve yeni yatırımların özel sektör tarafından yapıldığı serbest rekabete dayalı bir piyasa yapısına ulaşmaktır.

Kanunların yayımlanmasından bu yana 5 yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen, kamunun elektrik üretimindeki payı halen yüzde 85'in üzerinde olup, doğalgaz sektöründe ise halen ithalatın yüzde 100'ü kamu (BOTAŞ) tarafından yapılmaktadır.

Enerji sektörü gibi büyük ve karmaşık yapıdaki bir sektörün bugünden yarına serbestleştirilmesi elbette beklenemez. Ancak, ülke olarak geçen 5 yılda daha hızlı yol alabilirdik diye düşünüyorum. Böyle olunca, kamu kesiminin sektörün serbestleşmesini ne kadar istediği sorgulanır hale geliyor. Nitekim bu konuya en yakın örnek, BOTAŞ'ın doğalgaz ithalat anlaşmalarının özel şirketlere devri için 2005 yılı sonunda yapılan ihalenin sonuçlanmasına rağmen, anlaş-

maların halen BOTAŞ tarafından, kazanan şirketlere devredilmemiş olmasıdır.

Bundan sonraki adımlarda eğer serbestleşme ve özelleştirme sürecini yanlış sürdürürsek, telafi etmesi çok daha zor problemler yaşanabilir ve bu da serbestleşme sürecinin en az 3-5 yıl daha ötelenmesine neden olabilir. Elektrik sektöründeki acil yatırım ihtiyacı da dikkate alındığında, daha fazla zaman kaybetme lüksümüzün olmadığını düşünüyorum.

Bugünlerde sektörde, en çok elektrik dağıtım özelleştirmelerinde zaman kaybının olmasından korkuluyor. →

Bilindiği üzere, halen üç dağıtım bölgesinin özelleştirilmesi için ihale süreci başlatılmış durumda. Bu ihalelerin başarıyla sonuçlanarak, üç bölgenin özel sektör tarafından başarıyla işletildiğinin görülmesi elektrik sektörünün serbestleştirilmesi ve özelleştirilmesi sürecinde bana göre en kritik kilometre taşı olacaktır. Çünkü bu adımı takiben, ülkedeki diğer tüm dağıtım şirketlerinin ve bilahare de kamuya ait olan üretim santrallerinin özelleştirilmesi söz konusu olacaktır.

Dağıtım özelleştirilmesiyle ilgili olarak son üç dört yıl kaybedilmeyip, hazırlıklar bu süreç zarfında emin adımlarla hazırlanabilirdi. Kaldı ki, dağıtım özelleştirmesinin daha önce birkaç defa iptal edildiği düşünülürse, bu sürenin daha iyi değerlendirilip sektörün genel olarak itiraz ettiği önemli hususların çözülmesi sonrasında özelleştirme ihalesine çıkılmalıydı kanaatimce. Bu hususlardan en önemlisi mülkiyet konusu. Özelleştirmenin mevcut yapısı, mülkiyetin kamuda kalarak işletme hakkının özel sektöre ihale yoluyla verilmesi esasına dayalı. Bu konunun hukuki açıdan pek çok problem çıkarması kuvvetle muhtemeldir. Diğer önemli bir eksiklik ise, yatırımın kontrolü sürecinde TEDAŞ'ın sürece dahil edilecek olmasıdır. Yine bir başka karanlık nokta ise, elektrik üretim maliyetindeki değişikliklerin, nihai tarifeye zamanında yansıtılıp yansıtılmayacağı konusudur.

Daha bu konular çözülmemişken ve diğer bazı önemli hazırlıklar tamamlanmadan, aniden özelleştirme ilanına çıkıldı. Dolayısıyla, bu vakitten sonra ihale sürecinde önemli nitelikteki hukuki, idari, operasyonel ve mali eksiklikleri gidermek için fırsat kalmamıştır. Artık bundan sonra hep birlikte bekleyip göreceğiz.

Her şeye rağmen, elektrik dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesine başlanmış olması kamunun özelleştirmeyle ilgili niyetini göstermesi açısından olumludur. 2007 yılında sektördeki en önemli gündemin bu özelleştirmeler olacağını düşünüyorum.

Önümüzdeki yıldan itibaren yeni elektrik üretim santrallerinin de sürekli gündemde olacağını göreceğiz kanaatimce. 2007-2010 yılları arasında elektrik üretim miktarlarının tüketimi karşılayamayacağı resmi kurumların raporlarında dahi ifade edilir hale geldi. Dolayısıyla önümüzdeki yıldan itibaren her yıl en az 2 milyar ABD Doları yatırıma tekebül eden 2 bin megavat kurulu güce sahip santral yatırımına başlanması gerekmektedir.

Bu çerçevede, özellikle nükleer santral yatırımı konusuna da değinmek istiyorum. Ülkemizdeki tüm kömür ve hidroelektrik potansiyelinin tamamını değerlendirsek dahi 2015 yılına geldiğimizde, diğer ithal kaynaklara dayalı santral yatırımı yapmak gerekecektir. Bu da ya doğalgaz, ya ithal kömür, ya da nükleer santral olabilir. Kaynak çeşitliliği açısından ele alırsak, Türkiye'nin bir an evvel nükleer santral yatırımına başlaması elzemdir.

Ne yazık ki bu konuda da sicilimizin parlak olduğu söylenemez. Daha önce iki defa, uzun ihale süreçleri sonrasında nükleer santral ihaleleri son anda iptal edilmiştir. Gerek arz yetersizliği, gerekse yatırımcı firmalar nezdindeki kötü sicilimiz nedeniyle, bu defa bu süreci çok iyi yönetmek durumundayız.

Bu konuda kamuya, planlama ve yönetim açısından büyük görev düştüğünü belirtmek isterim. Son zamanlardaki gözlemim, kamunun detaylı aksiyon planı hazırlamasızın, özel sektörden eylem planı

bekliyor olmasıdır. Ne yazık ki bu şekilde, istenen sonuca ulaşamayacağımızı düşünüyorum.

Biraz önce belirtmiş olduğum planlama süreci hatalarını üretim yatırımları konusunda tekrarlama lüksümüz kalmamıştır. Çünkü zaten gerekli yatırım için iki-üç yıl geç kalmış vaziyetteyiz. Diğer yandan, söz konusu yeni santral yatırımlarının özel sektör tarafından serbest piyasa koşulları tarafından, yani Hazine garantisi olmaksızın yapılabilmesi için dağıtım şirketlerinin başarılı bir şekilde özelleştirilmesi hayati önem taşımaktadır. Çünkü, dağıtım şirketleri ile yapılacak elektrik alım anlaşmaları ile büyük ölçekli (500 megavattan büyük) santral yatırımları için proje finansmanı bulmak mümkün olacaktır.

2010 yılına kadar ülkedeki tüm dağıtım şirketlerinin özel sektör tarafından işletiliyor hale gelmesi durumunda, serbestleşme ve özelleştirme açısından oldukça iyi yol kat etmiş sayılacağız demektir.

Diğer yandan, özel sektörün bu dönemde toplam 6-8 bin megavat kurulu gücünde yeni üretim yatırımına başlamış olması gerekli. Yine 2010 yılına kadar, kamunun elindeki santrallerinin ise en az 5-10 bin megavatının özelleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Doğalgaz piyasasına dair bir öngöründe bulunmak gerekirse, Doğalgaz Piyasası Kanunu'na göre 2009 yılına kadar BOTAŞ'ın elindeki ithalat anlaşmalarının yüzde 80'ini özel sektöre devrederek bunun yanında, iletim şebekesini işletmeye devam etmesi hedeflenmiştir. Kanun'daki bu hedef çerçevesinde, BOTAŞ'ın elindeki ithalat anlaşmalarını bir an evvel devrederek, doğalgaz sektöründe rekabete dayalı serbest bir piyasa oluşmasını sağlaması gereklidir. ■